

Odnos narativnih i kartografskih izvora prema ekohistoriji *Triplex Confiniuma*.

Na temelju uvida u jedan narativni i jedan kartografski izvor za povijest Karlovačkog generalata iz druge polovice 18. stoljeća autor iznosi neke osnovne ekohistorijske opservacije i ujedno skreće pozornost na narativnu deskripciju i kartografsku vizualizaciju kao težišne aspekte odnosa narativnih i kartografskih izvora prema ekohistoriji novovjekovnog "Triplex Confiniuma".

U drugoj polovici 18. stoljeća, u vrijeme zrelog prosvjetiteljstva i ranog romantizma u europskom obzorju, porastao je interes i smisao europskih obrazovanih krugova za prirodnu sredinu, život i običaje ljudi. U tome se može prepoznati i misaoni utjecaj Rousseaua koji je, spajajući na neki način prosvjetiteljstvo i romantiku, zagovarao povratak prirodi kao izvorištu ljudske budućnosti.¹ Stoga iz tog vremena potječu kako različiti narativni opisi tako i više ili manje sustavna kartografiranja prirodne sredine i u širem području tromeđe, odnosno u novovjekovnom trojnom habsburško-mletačko-osmanskom stjecištu u ličko-primorsko-dalmatinsko-bosanskom dodirnom prostoru, prije svega u habsburškom vojnokrajiškom obzorju. Zadaća je ovog priloga na temelju uvida u jedan narativni i jedan kartografski izvor za povijest Karlovačkog generalata iz druge polovice 18. stoljeća preliminarno identificirati i usporedno izložiti u pisanom tekstu i u priloženoj tablici neke osnovne ekohistorijske opservacije i preko njih ujedno skrenuti pozornost na narativnu deskripciju i kartografsku vizualizaciju kao težišne aspekte odnosa narativnih i kartografskih izvora prema ekohistoriji novovjekovnog *Triplex Confiniuma*.

Ivan Dominik Vukasović, apostolski protonotar, kanonik senjskog Kaptola, član konzistorija Senjske i modruške ili krbavske biskupije i župnik u Otočcu, napisao je 1777. godine djelo *Geographische und Historische neue Beschreibung des Karlstädter Generalat In dem Königreich Croatien* ("Zemljopisni i povijesni novi opis Karlovačkog generalata u Kraljevini Hrvatskoj"). Djelo je sačuvano u čitkom i preglednom rukopisu opsega 32 folije bez paginacije ili numeracije folija, a pisano je na njemačkom jeziku i gotičkim pismom. Zaslugom Ivana Kukuljevića Sakcinskog, koji ga je kupio "kod antikvara Šrotta sriedstvom telegrafičke naručbine" 24. siječnja 1867. godine za pet forinti i 42 krajcara (tako piše na naslovnici), rukopis se danas čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) u Zagrebu.²

Vukasovićev opis Karlovačkog generalata iz 1777. godine sastoji se od uvodnog dijela i četiri poglavlja. U uvodnom dijelu i prvom poglavlju ukratko se utvrđuje zemljopisni

¹ Pejović, 1983, 53-55. O značajnoj ulozi ljudi od pera u društvenom životu sredinom 18. stoljeća pisao je i Tocqueville. (Vidi: Tocqueville, 1994: 126-134).

² Sign. III./d./66. Svi prijevodi izvornih citata su moji.

naglašava zajedništvo Srba, Hrvata i Slovenaca prema inozemstvu u političkom i gospodarskom smislu. To zajedničko istupanje prema vani - navodi se u novom tekstu - mora dovesti do sporazumijevanja na području unutarnje politike. Po svom osnovnom obilježju memorandum je spis u kojem se iskazuju neki osnovni načelni stavovi, pa su za partnere HRSS bile prihvatljivie i one formulacije koje nisu bile u potpunom skladu s njihovim programima. Memorandum je sadržavao i zahtjev da u delegaciju za Genovu uđu i hrvatski predstavnici, ali Pašić nije ništa odgovorio, već je uputio delegaciju sasatavljenu od stručnjaka na čelu s ministrom vanjskih poslova Momčilom Ninčićem.

Konferencija u Genovi trebala je vladi u Beogradu poslužiti samo za uspostavljanje kontakta s Italijom, jer je riječko pitanje i nakon Rapalla ostalo kamen smutnje na Jadranu. Pošto vlada nije uvažila memorandum, Radić je izradio novi i predložio ga zastupnicima HB 25. ožujka 1922. Taj memorandum je imao izrazito vanjskopoliitičko obilježje i u stvari je trebao poduprijeti državnu delegaciju u nastupu prema Italiji u obrani hrvatskog teritorija. Ustajanje u obranu hrvatske cjelokupnosti HB je izrazio i svojim *priopćenjem* početkom travnja 1922. u kojem ističe da cijelu Dalmaciju smatra "neprijepornim hrvatskim teritorijem", a Bosnu i Hercegovinu "bitnim dijelom hrvatskoga i narodnoga problema", pa dosljedno tome i pitanje njihova položaja "bitnim dijelom hrvatsko-srpskog sporazuma". Bunjevačke Hrvate HB smatra "nerazdruživim dijelom naroda hrvatskoga". U istom priopćenju odriče se pravo hrvatskim emigrantima u Beču i Budimpešti da nastupaju u ime Hrvatske i hrvatskoga naroda.¹⁵

Memorandum i priopćenja HB u prvim mjesecima 1922. predstavljaju jedinu njegovu aktivnost u javnosti. Podrobnija analiza njihova sadržaja upućuje ne zaključak da imaju glavnu svrhu stvaranje atmosfere za razgovore između Zagreba i Beograda. Radić kao glavni autor tih dokumenata uočava da novostvorena država ima podršku vodećih europskih država i da u toj realnosti mora tražiti put za utvrđivanje položaja Hrvatske. Međutim, njegovi napori da uspostavi dijalog s Beogradom nisu urodili željenim rezultatom. Centralistička politika provodila se i prije donošenja Vidovdanskog ustava, a nastavila se u još izrazitijim oblicima nakon prihvaćanja ustava u Ustavotvornoj skupštini. Naročito mučan dojam ostavljao je projekt o administrativnoj podjeli države na trideset i tri oblasti, primjenom kojega bi se dokinule ranije povijesne jedinice i izvršila nivelacija upravnog sustava na području cijele države. Zato je HB na sjednici 14. svibnja 1922. oštro prosvjedovao protiv namjeravane diobe države. Tom su prilikom prihvaćene *tri nove rezolucije*.

U jednoj od tih rezolucija se kaže - s obzirom na držanje vladine delegacije na genovskoj konferenciji - da ti delegati ne mogu biti ni pravi predstavnici srpskoga naroda, a kamoli hrvatskoga. Druga rezolucija osuđuje postupke vlade prema neslavenskim manjinama. Značajno je za ove rezolucije, kao i za prethodne dokumente HB, da se nigdje ne spominje službeni naziv države "Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca", već se za novu državu stalno upotrebljavao naziv "međunarodno priznati teritorij Srba, Hrvata i Slovenaca". Time se zaobilazio akt o postanku države i njen monarhijski oblik. Reagiranje Beograda bile su nove optužbe protiv HB zbog "antidržavnosti", a HB je uzvraćao novim protestima i optužbama vlade, što je pogoršalo opći unutarnju situaciju. Vidljiv izraz porasta zaoštrenosti predstavljali su brojni incidenti na hrvatskom prostoru (na Plitvičkim jezerima napadnuti su članovi Hrvatskog sokola, došlo je do krvoprolića u Gospiću itd.).

U međuvremenu došlo je do razilaženja u vladinoj radikalno-demokratskoj koaliciji, osobito u pitanjima provedbe Vidovdanskog ustava. Naime, to je pitanje dovelo do

¹⁵ Tekst Priopćenja HB u *Hrvat*, 11. IV. 1922.

datirana. Njezin je autor neki Lovrenić, potporučnik Ogulinske krajiške pukovnije, a izrađena je u boji 1795. godine. Lovrenićeva je karta redukcija jedne veće karte i ujedno sukus ranijih parcijalnih karata. Ona je bogato ilustrirana, s vedutom Turnja, u mjerilu od šest sati, pri čemu jedan sat odgovara iznosu od 2400 bečkih hvati. Vrlo je detaljna, obiluje toponimima, a ucrtane su i državne, zemaljske i pukovnijske granice (u različitim bojama, punom ili isprekidanom crtom), šumske površine, riječni tokovi i druge vode, ceste i razne druge pojedinosti.

Na početku svoga opisa Vukasović izrijeком kaže da je to “opis jednog dijela Krajevine Hrvatske, koji se sada naziva Karlovačkim generalatom”, dok Lovrenić govori samo o “karti Karlovačkog generalata”. U tome se može prepoznati postojanje svijesti kod jednog svećenika o kontinuitetu pripadnosti tog ozemlja hrvatskom prostoru, koju Lovrenić kao krajiški časnik ne pokazuje ili ne može pokazati. Budući da je Vukasović pisao nakon preustroja Karlovačkog generalata sredinom 18. stoljeća, može se reći da je on u mnogočemu preteča pa donekle i uzor kasnijim piscima na te teme (Demian⁸, Hitzinger⁹, Fras¹⁰). Dakako, on nije bio ni prvi ni jedini koji se u svoje vrijeme bavio takvim poslom¹¹, jer su tada živjeli i radili i drugi pisci, npr. Alberto Fortis¹² i Balthasar Hacquet¹³. Ipak, u svemu tome postoji jedna bitna razlika. Dok Fortis i Hacquet opisuju drugotnost, tj. područje koje je bilo ne samo uveliko različito od sociokulturnog *milieua* iz koga su oni dolazili nego prema tada prevladavajućim shvaćanjima i u mnogočemu egzotično, Vukasović opisuje ambijent kome izvorno i sâm pripada.¹⁴

Budući da je Vukasović ukorijenjen u obzorju tromede, on pokazuje stanovitu privrženost prema zemlji i ljudima, npr. kada ističe kako taj “narod ima također ponajbolje talente...” ili kad prilično odmjerenom govori npr. o prehrani “ovoga naroda” koja se, po njemu, sastoji “najčešće od kruha, jela od brašna¹⁵ i mlijeka; kruh se općenito najviše jede...”. No, istodobno on uspostavlja i vrlo jasan diferencijalni razmak u odnosu spram ljudi i sredine koju opisuju (npr. kada tvrdi: “Običaji u ovoj zemlji bili su prije i skoro do 1746. godine vrlo sirovi...”), kako zbog obrazovanja i vlastitoga društvenog statusa tako vrlo vjerojatno i zbog svoje izvorne pripadnosti Senju kao urbanom otoku u krajiškoj agrarnoj zbilji.

Već u samom pristupu temi koju obrađuje on je sasvim određen: “Položaj ove zemlje, koliko je dobar kao što bi on to i inače sam po sebi bio zbog voda, šuma i polja, toliko je ipak vrlo neugodan i nepogodan; žiteljstvo je znatno poraslo a klima je oštra s ekstremnim oscilacijama tijekom svake godine, naime: zimi su najveći snjegovi i hladnoće a ljeti izvanredne suše, što ovu zemlju toliko opterećuje da se u njoj ne može više primjetiti mnogo toga dobrog”. Vukasović ne krije romantično divljenje kada spominje stare burgove ili kad opisuje pojedine predjele. Tako npr. o Krbavi kaže: “Krbava je inače plodna zemlja, a sastoji se većinom od jednoga tako ravnog polja da se gotovo ništa ljepše

⁸ Demian, 1806.

⁹ Hitzinger, 1817-1823.

¹⁰ Vidi hrvatski prijevod: Fras, 1988.

¹¹ O nekim ranijim percepcijama ljudi i običaja u Karlovačkom generalatu (Valvasor, Rabatta) vidi: Lazanin & Roksančić, 1998, 89-110.

¹² Vidi hrvatski prijevod: Fortis, 1984.

¹³ Hacquet, 1778-1789. Usp. Hacquet, 1785.

¹⁴ Iako sadrži vrlo zanimljive i nesumnjivo korisne opservacije, Vukasovićevo djelo još nije u cijelosti objavljeno niti je prevedeno. Smisao je ovoga priloga jednim dijelom i u skretanju pozornosti na taj rukopis.

¹⁵ U izvorniku stoji riječ “Mehlspeiß”, što se obično prevodi izrazom “kolač”. Ovdje je svjesno izbjegnuta takav prijevod, jer nije baš sigurno da su krajišnici u svojoj svakodnevici toliko uivali u kolačima. Vjerojatno se radilo o nekakvoj tjestenini.

ne može vidjeti”. Ali on ujedno, sasvim u duhu prosvjetiteljske usmjerenosti svoga vremena, kritički vrednuje lokalnu zbilju, npr. kad se osvrće na “neopisivo” loše postupanje krajišnika sa stokom: “Utoliko više što se stoka i u zimi također najvećim dijelom drži bez staja i pod vedrim nebom izlaže se i najjačem nevremenu te nema čistih jasli iz kojih treba jesti nego joj se sijeno daje na snijegu ili blatnjavoj zemlji, pa stoka onda mora od blata ili snijega odvajati hranu i tako se prehranjivati”. U tome se mogu lako pronaći izvjesne paralele s Matijom Antunom Reljkovićem, njegovim suvremenikom, koji je u najboljim manirama prosvjetiteljstva oštro kritizirao socioekonomsku zaostalost, praznovjerje, predrasude i “turske škole”, tj. loše običaje kod Slavonaca (“I u svetac i u poslendane / oni šeću pak još lindovane”¹⁶), ali je i pozitivno vrednovao gospodarski i socijalni napredak koji se u međuvremenu dogodio u Slavoniji.

Vukasovićeve su izvođenja naročito prožeta kritikom suvremenosti u usporedbi s prošlošću, za koju on drži da je bila mnogo bolja, što pokazuje npr. slijedeći navod: “Lički je distrikt u prošlim vremenima, kako zbog dobre kakvoće tla tako i zbog mnoštva stoke i ponajboljih pašnjaka, prednjačio u cijelom generalatu. Ali sada, budući da se pučanstvo povećalo a tlo postalo ne samo iscrpljeno i loše nego i usko, ne odlikuje se on više nikakvom prednošću pred ostalim dijelovima generalata, izuzev zdravog zraka i vrlo oštre prirode, koji stvaraju muževne i hrabre vojnike”. U pitanju je vjerojatno bilo shvaćanje kako su izvorišne pretpostavke sveukupne budućnosti dotičnog prostora, nakon teških ranonovovjekovnih iskušenja (navale Osmanlija i sukobi s njima), prepoznatljive jedino u njegovoj daljoj prošlosti. Očito se radilo i o svojevrsnom prenosivom obrascu, jer su slične crte uočljive i kod već spomenutog Reljkovića, kada on na usta mitskog Satira govori o “lipoti ležaja Slavonije”, “porušenju Slavonije kroz česte rate i bojeve” i “popravljanju Slavonije posli istiranja Turčina”.¹⁷

Za razliku od senjskog pjesnika Mateše Antuna Kuhačevića, koji sredinom 18. stoljeća – kada Senj (1752. godine) postaje sastavnim dijelom habsburškoga komercijalnog distrikta, tzv. Austrijskog primorja¹⁸ – kao pučki romantičar tuguje i “nariče” nad sudbinom rodnog grada, jer njegovi sugrađani sve više daju prednost trgovini pred tradicionalnim junaštvom (“Namesto oružja sidro cinu nosi, / Koji sidra nima kot za Boga prosi”¹⁹), Vukasović doduše ne dovodi u pitanje senjsku staru slavu i “ratničke muževe” (*martialische Männer*) ali on prije svega sa žaljenjem primjećuje i bilježi opadanje gospodarske i svake druge važnosti Senja: “Ovaj grad Senj bijaše prije poštovan kao glavni grad cijeloga Karlovačkog generalata, no koliko ga se nekoć mnogo respektiralo [...] toliko je on sada postao tako siromašan i obeshrabren...”. Bilo je to samo godinu dana nakon napuštanja merkantilističke koncepcije Austrijskog primorja i ponovnog utjelovljenja grada Senja u etablirani habsburški vojnokrajiški gospodarski i socijalni sustav.²⁰

Dok su u Vukasovićevom opisu neke narativne ekohistorijske opservacije, npr. o biljnom svijetu, razmjerno skromne, pomoću Lovreničeve karte mogu se vizualno otkriti mnoge osobine npr. pejzaža, reljefa, toponimije i drugih dominantnih tipova ekohistorijske zbilje, a iz vedute Turnja s okolicom može se štošta saznati i o ljudskoj svakodnevicu. Kad je u pitanju mjesno i zemljišno nazivlje, vrijedi bez posebnog upuštanja u podrijetlo i značenje brojnih naziva primjetiti da su sva važnija mjesta i u opisu i na karti

¹⁶ Reljković, 1996, 51.

¹⁷ Ibid. 17-26.

¹⁸ O tome Faber, 1995. Usp. Karaman, 1989, 7.

¹⁹ Magdić, 1878, 100.

²⁰ Usp. Karaman, 1972, 53 i d.

posebno istaknuta, bilo potcrtavanjem bilo slikovnim simbolima, što pokazuje da su autori bili svjesni nužne razlike među pojedinim ljudskim naseljima u stupnju njihove funkcionalne uloge i važnosti u dotičnom prostoru. Vukasović ustrajava u opisivanju uglavnom raznih prirodnih ili povijesnih znamenitosti ili spomena vrijednih stvari, ali se ipak ne iscrpljuje previše u detaljnoj identifikaciji mnogih toponima u prirodnoj sredini. Lovrenić stvara kartu izrazito bogatu toponomastičkim detaljima, ali nije ni približno toliko ustrajan pobjližem opisu identificiranih toponima.

I da zaključimo. Vukasovićev opis i Lovrenićeva karta primjeri su različitih oblika percepcije prirodne sredine. S jedne strane riječ je o narativnoj deskripciji, a s druge o kartografskoj vizualizaciji istog prostora. Ono što je Vukasović dočarao pisanom riječju, Lovrenić je predočio slikovnim prikazom. Može se iz više razloga pretpostaviti da je Vukasović u svom poslu bio osobno motiviran, dok je Lovrenić radio za praktične potrebe. To je sasvim sigurno uvjetovalo niz razlika ali i mnoštvo sličnosti u njihovom pristupu, koncepciji i postignućima. Određene sličnosti i razlike, prednosti i nedostaci, u njihovoj identifikaciji toponima u prirodnoj sredini mogu se pobjliže očitati iz priložene tablice. Unatoč izvjesnoj stiliziranosti u pristupu tematici i svakako ograničenim mogućnostima potpune recepcije prirodne zbilje (mogućnosti kretanja i stupanj uvida u stvarnost pojedinih predjela, predodžbe i podaci iz druge ruke, naobrazba i potrebe i sl.), jedan i drugi izvor predstavljaju vrijedan prilog poznavanju složenosti i slojevitosti prirodne sredine i korisno su polazište za raznovrsne mogućnosti uvida u prirodnu zbilju u istraživačkim pristupima ekohistorijskoj problematici šireg prostora *Triplex Confiniuma* u njegovoj novovjekovnoj prepoznatljivosti. Pritom se različite narativne deskripcije i kartografske vizualizacije međusobno nigdje bitno ne isključuju nego se naprotiv posvuda nužno prožimaju i uzajamno upotpunjavaju. Stoga je u istraživačkim pristupima koji uzimaju u obzir podjednako i narativne i kartografske izvore za povijest prirodne zbilje šireg prostora tromede ili bilo kojeg drugog prostora potrebno voditi računa i o komparativnim metodama i o nužnoj razini interdisciplinarnosti u povijesnom istraživanju i interpretativnom osmišljavanju istraživačkih rezultata, što u svakom slučaju može znatno pridonijeti koliko je moguće cjelovitijoj spoznaji njegove prošle stvarnosti.

TABLICA: Usporedni popis toponima kao elemenata prirodne sredine u kartografskoj identifikaciji (Lovrenics, 1795) narativnog izvora (Vukassovich, 1777) za ekohistoriju *Triplex Confiniuma* u drugoj polovici 18. stoljeća:

Br.	T O P O N I M I	ELEMENTI PRIRODNE SREDINE		
		<i>Vukassovich, 1777</i>	<i>Lovrenics, 1795</i>	<i>Vukassovich, 1777</i>
1	Adriatisches Meer	Das Adriatische Meer	Meer	Meer
2	Arbe [Rab]	Arbe		Insul
3	Babina gora	Babina gora		
4	Barillovich	Barilovich	Schloß, Ort, alte Gebau	
5	Barlette	Barleta		
6	Bechs [u Lici]		altes Schloß	
7	Bellay [kod Karlovca]	Belay	Ort	
8	Beriasicza	Perjaszicza		
9	Berlog	Berlog	ein altes Schloß	
10	Bihach, Bihah	Bihach	Vestung	
11	Bilay, Billay [u Lici]	Billaj	ein altes Schloß	
12	Blaschianer Felde		Feld	
13	Blissivicza, Plissivicza	Plischevicza	Berg	gebürg
14	Bogdanich grad [u Lici]	C[ist[e]r[n]ja Bogdanich	rudera von alten Schloss (hier ist eine alte Cisterne*)	
15	Bolojska Kossa, Pollojska Kossa			
16	Bosilievo		Herrschaft	
17	Brezovacz	Brezovacz	Schloß, Ort, Feld	
18	Bründl (Brinje*)	Bründel	ein grosses altes jedoch annoch zu bewohnen Schloß	
19	Bründler Felde		Feld	
20	Brussane	Brusani	Dorf	
21	Budachky	Budachki		
22	Budak		ein altes Schloß, vovon dermalen die wenigste rudera annoch zu sehen [ist]	
23	Bunich	Bunich	Ort	
24	Busim [u Lici]	Busin	die rudera von einem alten Schloß	
25	Calata [kod Vakufa u Pounju]	Kalati	Platz	Feld
26	Canisa	Kanixa		
27	Capella	Capela, Kapela	Berg	Gross, Klein
28	Carlobago	Carlobago	Meer=Porto, Ort an dem Meer, Stadt	
29	Carlovicha brod		Überfuhr [an dem Fluß Lika]	
30	Caroliner Strasse		Strasse	[Strasse**]
31	Catun [kod Prozora]	Kattan	Rudera von alten Schloss	B[erg]
32	Chanke		Ort, ein enger tiefer Thall	
33	Chemernicza	Chemernicza	ein Cherdak	chardak
34	Compolye	Compolic	das schöne Feld	Schloß
35	Corbavia, Corbusa	Korbavia	District, Land, Feld, Grafschaft	Grafschaft
36	Corbavicza	Korbavicza		

Br.	T O P O N I M I	ELEMENTI PRIRODNE SREDINE		
37	Dabar	Dabar	ein uraltes Schloß	
38	Devich=berdo, Devich berdo			
39	Dobra	Dobra	flüssende Wasser	Flus
40	Drenov Klanacz		[einmal] ein altes großes Schloß	
41	Dubovac	Dubovac	Ort	
42	Furian	Turian	Schloß, Cordons=Posto	
43	Gaschicza [Gacka]		Hauptfluß, Wasser	[Flus**]
44	Gazka		das grosse Feld	
45	gnoinicza	Gnoinicza		
46	Gollovac	Galovac	ein sehr altes Schloß	
47	Gomirye	Gomerie	Kloster	
48	Gospich	Gospich	ein altes Schloß, Ort	
49	Grachacz	Grachacz	ein altes rasirtes Schloß	
50	Grebenar		Schloß	
51	Gubavca Klanacz			
52	Gusich polye		das schöne Feld	
53	Gusicha grad		die Rudera von alten Schloß, eine brauchbare Cisterne	
54	Homoljac		Schloß	
55	Hrusvicza	Hrusvicza	Berg	
56	Isacich	Izachich	Stadt	
57	Jablanacz	Jablanacz	Meer=Porto	
58	Jessenicza	Jeszenicza		
59	Jossanc	Josani		
60	Juryeve stene		Gegend	
61	Karin [kod Lešća]		sehr altes Schloß, vovon nur die rudera existiren	
62	Karlstadt	Karlstadt	Vestung	
63	Kerchmar [u Lici]		rudera von Schloss	
64	Kerpote	Kerpotte		
65	Kleck	Klek	Hexen=Berg [unweit Ogulin]	B[erg]
66	Komich	Komich	die rudera von einem alten Schloß	
67	Korenicza, Korenitza	Korenicza	Ort, eine schöne fruchtbare plaine	
68	Korona, Korana	Korana, Corrana	flüssende Wasser, Hauptfluss	Flus
69	Kossiny	Koszin		
70	Kozjan	Koszian		
71	Koza draga			
72	Kralyichna voda, oder Königin Wasser		Wasser Quelle [in Zengger Draga]	
73	Kremen			
74	Kuk	Kuk		
75	Kuk	Kuk	ein alter Cherdak	
76	Kulpa	Kulpa, Culpa	flüssende Wasser, Hauptfluss	Flus
77	Ledenicze	Ledenicza	eine alte Stadt und Schloß	
78	Leschie [Lešće]	Lischie	ein langes Dorf in der plaine	

Br.	T O P O N I M I	ELEMENTI PRIRODNE SREDINE		
79	Lika	Licca	Hauptfluß, Fluss, Grafschaft, District, Feld	Grafschaft, Flus
80	Likaner Felde		Feld	
81	Littorale Maritimo (Meerlittorale*)			
82	Lovinacz oder St. Michael	St. Michael	das alte Schloß	
83	Massaluk	Musaluk	ein altes Schloß	
84	Massvina, Masvina		Berg	
85	Mazin	Maszin	ein officers=posto, Ort	
86	Medak	Medak		
87	Medued		das alte Schloß	
88	Mekinyar			
89	Mersin	Merszin	die rudera von einem urlaten großen Schloß	
90	Modruss, Modrusse	Modrus	das alte Schloß und dermalen zerstörte Stadt	
91	Mogorich	Mogorich		
92	Moravicze	Moravicza		
93	Mrisnicza	Mresnicza, Mrexnicza	flüssende Wasser, Hauptfluss	Flus
94	Nona	Nin	Venetianische Stadt	
95	Novi [u Lici]		die rudera von einem grossen alten Schloß	
96	Novi	Novi	in Vinodol	
97	Novi grad	Novigrad	Herrschaft	
98	Novschicza		flüssende Wasser	
99	Ogulin	Ogulin	altes grosses Schloß	
100	Oguliner Felde		Feld	
101	Ostarer Felde		Feld	
102	Ostarie [kod Ogulina]	Ostarie	zeigt zu Dato annoch das Mauerwerk von einer alten sehr grossen und Hauptkirchen	
103	Ostervicza, Ostarvicza, Ostrovicza [u Lici]	Ostrovicza	rudera von einem alten Schloß	
104	Ostravicza	Ostrovicza	in Dalmatien	
105	Ostrosacz			
106	Otess		das alte Schloß in Pazarische, die rudera von dem Uralten Schloß	
107	Ottesicza		das fischreiche Wasser	
108	Otochacz	Otochacz	Ort, das alte Schloß und Vestung	
109	Pazarische	Pazarische	Ort	
110	Perussich	Peruschich	Ort, sehr altes Schloß, [früher] Türkische Hauptort in der Lika	
111	Petrova gorra			
112	Plisnicza	Bliznicza		
113	Plasky, Blasky	Plaski	altes Schloß	
114	Plitvicza	Plitviza	fünf schöne Wasser Seen in der dicksten Waldung	

Br.	T O P O N I M I	ELEMENTI PRIRODNE SREDINE		
115	Plocha	Plocha		
116	Pochitely	Pochitell	ein altes Schloß	
117	podgorye	Grenze mit Venetianisch Dalmatien		
118	Podlapach	Podlapach		
119	pogliedalo	Pogledalo		B[erg]
120	Polloy	Poloj		
121	Popine	Popina	ein sehr altes Schloß und ein officires-posto, Ort	gross, Klein
122	Pribich	Pribich		
123	Prozor	Prozor	das alte Schloß oder Vestung	
124	Quarte [u Lici]	Quarta	ein langes Dorf	
125	Raduch	Raduch		
126	Rakovacz		flüssende Wasser unweit Ribnik	
127	Rakovacz			
128	Rakovicza	Rakovicza	Gränitz Cherdak	
129	Ribnik [kod Karlovca]	Ribnik		
130	Ribnik [u Lici]	Ribnik	ein altes Schloß	
131	Richsicza [u Lici]	Richicza	flüssende Wasser	
132	S. Georg [kod Karlovca]	St. Georg		
133	Sanct Georgio, Sanct Georgen [Sv. Juraj kod Senja]	St. Georg	Meer=Porto [unweit Zengg]	
134	Sanct Ivan v[on] Velebich	St. Ivan	Katholische Kirche	
135	Schlop [kod Furjana]	Chloph		
136	Schwarcha	Schwarcz	Kammer=Quartier	
137	Sichelburg vulgo Sumberk	Sichelburg, Sigelburg	altes Schloß, District	Schloß, District
138	Sinacz	Szinacz	ein langes Dorf	
139	Siroka Kulla	Kakati Kula	Schloß	
140	Skrad	Szkrad	alter zerstörter Schloß	
141	Smilliane	Smilian	rudera von einem alten Schloß	
142	Srinskopolye			
143	Stanicza [Stajnica]			
144	Stari grad [između Sv. Jurja i Jablanca]	Sztarigrad	Meer=Porto, grosses altes Schloß	
145	Stari Perussich [kod Vrhovina]		ein altes Schloß	
146	Staza [na razmeđu Like i Krbave]		Berg	
147	Stinienyak			
148	Stitar		der uralte Thurn	
149	Szluin	Sluin	Schloß, alte Gebau	
150	Ternovacz	Ternovacz	ein uraltes Schloß	
151	Tersich	Tersich		
152	Terstenciza	Terstenciza	Meer=Porto	
153	Thuin [Tounj]	Thouin	altes grosses Schloß	
154	Thurn [Turanj]	Thurn	Schloß, alte Gebau	
155	Tribany	Trebani	Meer Porto	

Br.	T O P O N I M I	ELEMENTI PRIRODNE SREDINE		
156	triplex Confinium	alt Trip. Konf.		
157	Turiansky		ein ziemlich großes altes Schloß und zerstörte Kirche, Ort	
158	Udbina	Udbina	das alte Schloß und Vestung, vovon annoch die rudera existiren	
159	Unna	Unna	Fluß	Fluß
160	Uskokon Berg		Berg unweit Sichelburg	
161	Vacup [Vakuf u Pounju]	Wacup	Türkische Stadt	
162	Velebich	Velebit	Berg	Gebürg
163	Verbas		flüssende Wasser be Canisa	
164	Verbovsko	Verbovsko		
165	Verhovine	Verhovina		
166	Vidovacz			
167	Vilich, Vilech, Viliche		ein schönes fruchtbares Feld, worinn mehr als 200 Häuser zu sehen sind	
168	Vital [kod Prozora]		Rudera von alten Schloß	
169	Vranik	Vranik		
170	Vratnik	Vratnik		
171	Vrebacz	Verbacz		
172	Zaluznicza	Zaluxnicza		
173	Zara, Zarra	Zara	in Dalmatien	
174	Zengg, Segnia	Zeng	Stadt, Festung	
175	Zengger Draga			
176	Zermania		Wasser	[Flus**]
177	Zermania	Zermanien	ein alter Cherdak und ein Hauptmanns-posto	
178	Zsir	Zir	Berg	B[erg]
179	Zvechay, Schwechai	Svechay	Ort	
180	Zvitussa	Zvitusa	Berg	
181	Zvonigrad	Zvonigrad	ein altes Schloß auf Vestungsort	

* Vidi: *Ungarisches Magazin*, sv. III, Preßburg, 1783, str. 432-460.

** Rijeka ili cesta je na Lovreničevoj karti ucrtana, ali nije uneseno njezino ime.

Izvori:

Joannes Dominicum v[on] Vukassovich, *Geographische und Historische neue Beschreibung des Karlstädter Generalat In dem Königreich Croatien*, 1777 [rukopis, Arhiv HAZU, Zagreb, sign. III./d./66].

Karte von Karlstaedter Generalat /Lovrenics, Unter-Lcutinant v[on] Oguliner Gränicz Regiment, 1795 [HDA, Zagreb, Kartografska zbirka, sign. B.II.1].

Izvori i literatura:

1. “Beschreibung des Karlstädter Generalats im Königreiche Kroatien”. *Ungarisches Magazin, oder Beyträge zur Ungarischen Geschichte, Geographie, Naturwissenschaft, und der dahin einschlagenden Litteratur*. Bd. III. Preßburg, 1783, 432-460.
2. Demian, J. A. *Statistische Beschreibung der Militär-Gränze*. Bd. I. Wien, 1806.

3. Faber, Eva. *Litorale Austriaco. Das österreichische und kroatische Küstenland 1700-1780*. Trondheim-Graz, 1995.
4. Fortis, Alberto. *Put po Dalmaciji*. Zagreb, 1984. (Izvornik: *Viaggio in Dalmazia*. Venezia, 1774).
5. Fras, Franz de Paula Julius. *Cjelovita topografija Karlovačke vojne krajine*. Gospić, 1988. (Izvornik: *Vollständige Topographie der Karlstädter Militärgrenze...* Agram, 1835).
6. Hacquet, Balthasar. *Oryctographia Carniolica*. Leipzig, 1778-1789.
7. Hacquet, Balthasar. *Physikalisch=Politische Reise aus den Dinarische durch die Julischen, Carnischen, Rhätischen in die Norischen Alpen, im Jahre 1781 und 1783 unternommen*. Th. I. Leipzig, 1785.
8. Hietzinger, C. B. *Statistik der Militärgränze des österreichischen Kaiserthums*. Bd. I-II. Wien, 1817-1823.
9. Karaman, Igor. *Privreda i društvo Hrvatske u 19. stoljeću*. Zagreb, 1972.
10. Karaman, Igor. *Privredni život Banske Hrvatske od 1700. do 1850*. Zagreb, 1989.
11. Lazanin, Sanja & Roksandić, Drago. "J. W. Valvasor and J. Rabatta on the Croatian Military Border in 1689 and 1719. Stereotypes and Mentality in the Triple Frontier Comparative Perspectives". Roksandić, Drago (ed.), *Microhistory of the Triplex Confinium. International Project. Conference Papers (Budapest, March 21-22, 1997)*. Budapest, 1998, 89-110.
12. Magdić, Mile. "Prilozi za poviest starih plemićkih porodica senjskih". *Starine XVII*. Zagreb, 1885, 54-76.
13. Magdić, Mile. *Život i djela Senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića, hrvatskoga pjesnika XVIII. vieka*. Senj, 1878.
14. Pejović, Danilo. *Francuska prosvjetiteljska filozofija i odabrani tekstovi filozofa*. 4. izd. Zagreb, 1983.
15. Reljković, Matija Antun. *Satir iliti divji čovik*. Vinkovci, 1996.
16. Slukan, Mirela. *Kartografski izvori za povijest Triplex Confiniuma. Cartographic Sources for the History of the Triplex Confinium. Kartographische Quellen zur Geschichte des Triplex Confinium*. Zagreb, 1999.
17. Tocqueville, Alexis de. *Stari režim i revolucija*. Zagreb, 1994.

*Summary***The Relationship between the Narrative and the Cartographic Sources and the Eco-history of the *Triplex Confinium***

This article uses one narrative and one cartographic source from the second half of the eighteenth century in an attempt to identify and comparatively present a broad spectrum of environmental observations significant for the history of the Karlovac Generalate and the triple frontier area. The author also stresses the importance of the conceptual determination of narrative description and cartographic visualisation that condition the relation of narrative and cartographic sources towards the environmental history of the early modern *Triplex Confinium*.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD O VI

32-33

ZAGREB 1999.-2000.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Neven Budak

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik (njemački)

Ivo Goldstein (engleski)

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u srpnju 2001. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 32-33

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb

: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
1999.-2000. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X